

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНЬОГО

**БАНДУРКА Ірина Олександрівна - доктор юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ**

DOI 10.32782/NP.2021.3.7

Конституція України закріплює положення про те, що людина є найвищою соціальною цінністю. Особливою увагою держави є неповнолітні громадяни. Неповнолітня особа представляє майбутнє держави, адже достойне виховання особистості в подальшому сприятиме існуванню та розвитку правової, демократичної, соціальної держави. Але в українському суспільстві спостерігається поширеність кримінальних правопорушень взагалі, і серед кримінальних правопорушників усе частіше трапляються діти.

Цю категорію осіб можуть спонукати до вчинення кримінальних правопорушень дорослі, доступ до негативної інформації з інтернету, низький рівень достатку у сім'ї, де зростає неповнолітній, їх нестабільні психологічні особливості в силу віку тощо. Неповнолітні правопорушники в силу свого фізичного, розумового і психологічного розвитку не можуть самостійно повною мірою захищати свої інтереси і користуватися всіма правами, наданими їм законом. У більшості випадків ступінь впливу на неповнолітнього правопорушника, у зв'язку з тим, що особистість цієї категорії громадян не повністю сформована, може бути більш гуманна, тобто не найсуворіша, або носити виховний характер. Для забезпечення всебічного і гідного розвитку неповнолітнього до нього мають бути застосовані підвищені гарантії. Ці гарантії проявляються як у цілому в кримінальному процесі, так, зокрема, при проведенні слідчих дій.

Ключові слова: слідчий, неповнолітній, слідчі дії, правопорушення, злочинність.

Постановка проблеми

На теперішній час в Україні реєструється високий рівень злочинності. Значне місце посідають кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми, про що свідчить динаміка їх вчинення. Так, у 2018 році, згідно зі статистичною інформацією про стан злочинності та про результати прокурорсько-слідчої діяльності Генеральної прокуратури України, було зареєстровано кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, – 3489, у 2019 році – 2395, у 2020 році – 5560 [1]. Високий рівень злочинності позначається на процесі розвитку в Україні правової держави, яка має одну з основних своїх завдань – забезпечення прав і законних інтересів громадян, що гарантовано Конституцією України.

Такі показники кримінальних правопорушень з боку неповнолітніх осіб викликані наступними факторами: економічною нестабільністю, необізнаністю молоді у сфері права, низьким рівнем соціального життя, неналежним контролем з боку батьків, а також з розвитком інформаційних технологій. Одним з чинників зростання злочинності, з боку неповнолітніх виступає мережа «Інтернет», у якій розміщена різного роду інформація, що впливає на нестійку психіку неповнолітніх і сприяє здійсненню протиправних дій.

Ця стаття направлена на дослідження особливостей проведення слідчих дій з участю неповнолітніх, що надасть змогу удоско-

налити норми, що регулюють проведення слідчих дій з участю неповнолітніх осіб.

Стан дослідження проблеми

Впродовж багатьох років низка вчених вивчала та досліджувала проведення слідчих дій з участю неповнолітніх, серед яких є В.А. Журавель, В.М. Юрчишина, Я.О. Яровий, Л.І. Казміренко, Т.С. Кобцова, В.О. Коновалова, Л.В. Васильєв, С.М. Зеленський, В.Т. Малярєнко, А.Б. Романюк та інші. Дослідження цих вчених є змістовні та пізнавальні, але з урахуванням соціального розвитку держави, прогресу технологічних процесів, зміни законодавства виникає необхідність додаткового розгляду норм чинного законодавства при проведенні слідчих дій з участю неповнолітнього.

Наукова новизна дослідження

Проведення слідчих дій за участю неповнолітньої особи носить специфічний характер, адже суб'єктом цієї діяльності є діти, що обумовлює проведення слідчих дій з урахуванням фізичних та психологічних якостей. У зв'язку з введенням процесуальних новел у чинне законодавство України, виникає необхідність аналізу та удосконалення чинних нормативно-правових норм, направлених на проведення слідчих дій з участю неповнолітніх осіб.

Виклад основного матеріалу

Будь-яка слідча дія - це проведена, відповідно до вимог кримінального процесуального закону, слідчим (дознавачем) процесуальна дія, спрямована на виявлення, збирання, дослідження і перевірку фактичних даних, які мають значення для встановлення обставин кримінального провадження.

У відповідності зі ст. 1 Конвенції про права дитини, дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше [2]. Національне законодавство України, а саме Закон України «Про громадянство України» встановлює, що дитина - особа віком до 18 років [3]. Цивільне, сімейне та кримінальне процесуальне законодавство України розмежовує узагальнене поняття дитини за віковим ас-

пектом на «малолітню» та «неповнолітню». Таким чином, малолітня дитина – це особа, яка не досягла 14 років, а неповнолітня особа – це дитина у віці від 14 до 18 років.

Загальна кримінальна відповідальність за чиним законодавством України настає з досягненням особи 16 років. За тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення до кримінальної відповідальності притягуються особи віком від 14 років.

Згідно зі ст. 19 Конвенції про права дитини Генеральної асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, присвяченій захисту честі і гідності дітей від усіх форм фізичного і психічного насильства, об'єктом особливої уваги держави повинні стати права і законні інтереси неповнолітніх, які потрапили у сферу кримінального судочинства [2].

Пекинські мінімальні стандартні правила ООН передбачають те, що уповноважені державні органи повинні поважати правовий статус неповнолітнього, сприяти його благополуччю та уникати спричинення шкоди з урахуванням обставин провадження [4].

Підвищена увага до кримінальних проваджень за участю неповнолітніх осіб передбачена в законодавстві України, яке проголошує, що дитинство знаходиться під захистом держави. Органи державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронні органи зобов'язані забезпечувати в усіх сферах суспільного життя умови, які забезпечують підростаючому поколінню надійний захист, у тому числі і правовий. Таким чином, державні органи, які працюють зі специфічним суб'єктом кримінального провадження, мають докладати всі необхідні зусилля для забезпечення прав неповнолітніх осіб, врахування їх дитячого віку і віку неповнолітніх в усіх процесуально-правових заходах.

Коло слідчих дій, що проводяться по відношенню до неповнолітнього, Законом не обмежене і визначається слідчим, дізнавачем. Варто звернути увагу на те, що особливий порядок при проведенні слідчої дії з участю неповнолітніх закріплений тільки при проведенні допиту, одночасного допиту, впізнання і слідчого експерименту. В іншому, за винятком участі законного представника на підставі глави 38 КПК України,

процедура збігається. Мова зовсім не йде про обмеження прав неповнолітнього: законодавець передбачає набір гарантій, що надається повнолітнім, можна реалізувати через представника без обмеження прав неповнолітнього.

Особливістю проведення слідчих дій за участі неповнолітніх є розширене коло учасників кримінального процесу. Поряд із захисником підозрюваного, обвинуваченого, представником потерпілого, у слідчих діях має право брати участь законний представник неповнолітньої особи, а також педагог і психолог, участь яких у ряді випадків є обов'язковою. Коло учасників слідчої дії залежить від процесуального статусу неповнолітньої особи. Як відомо, основними елементами процесуального статусу особи є її суб'єктивні права і обов'язки.

Проведення допиту, одночасного допиту, впізнання і слідчого експерименту за участі неповнолітнього регламентується гл. 20 КПК України, у якій розглядаються загальні положення проведення вказаних слідчих дій (місце і час допиту, загальні правила проведення тощо). Особливості проведення допиту, одночасного допиту, впізнання та слідчого експерименту за участі неповнолітнього потерпілого, свідка закріплені в ст.ст. 240, 354, 355 КПК України, а проведення допиту неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого регулюється ст. 226 КПК України [5].

При провадженні слідчих дій з участю неповнолітнього потерпілого, свідка, у разі якщо особи з зазначеним правовим статусом не досягли віку шістнадцяти років або досягли цього віку, але страждають психічним розладом або відстають у психічному розвитку, обов'язковим є участь у допиті педагога або психолога. Якщо неповнолітній досяг віку шістнадцяти років, то педагог або психолог запрошуються на розсуд слідчого, дізнавача.

При проведенні таких слідчих дій також має право бути присутнім законний представник неповнолітнього потерпілого або свідка. На тривалість допиту неповнолітнього потерпілого, свідка впливає вік особи - допит неповнолітнього потерпілого, свідка у віці старше чотирнадцяти років не

може тривати безперервно більше години, а в цілому більше двох годин на день [5].

Оскільки ці правові новели ускладнили умови проведення зазначених слідчих дій, то на їх підготовку та планування проведення потрібно звернути особливу увагу. На практиці, як правило, складно здійснити виконання масштабної слідчої дії в запропонованих законодавцем процесуальних рамках, тому з метою продуктивного і своєчасного розслідування кримінального провадження слід викласти цю статтю в редакції, що допускає збільшення тривалості провадження слідчих дій у розумних межах за згодою неповнолітньої особи, його законного представника та інших можливих учасників слідчої дії.

Потерпілі та свідки у віці до шістнадцяти років не попереджаються про відповідальність за відмову від дачі показань і за дачу завідомо неправдивих свідчень, при цьому їм роз'яснюються їхні процесуальні права і вказується на необхідність говорити правду. Це положення обґрунтовано, так як попередження про кримінальну відповідальність може привести до психологічної замкнутості і відсторонення неповнолітнього з метою уникнути уявної небезпеки, що може спотворити інтереси свідка, потерпілого і слідства.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає, що для захисту прав і законних інтересів потерпілих, які є неповнолітніми або за своїм фізичним або психічним станом позбавлені можливості самостійно захищати свої права і законні інтереси, до обов'язкової участі в кримінальному провадженні залучаються їх законні представники. Стосовно такого учасника кримінального судочинства, як неповнолітній свідок, подібного обов'язку законодавцем не передбачено, а у ч. 1 ст. 354 КПК України зазначається про те, що допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря [5]. Таким чином, прослідковується порушення в системі захисту прав дитини. Також це порушення може спричинити за собою небажані юридичні наслідки в разі зміни процесуального статусу

су свідка на потерпілого. На підставі вище викладеного виникає необхідність доповнити ч. 1 ст. 354 КПК України положенням про обов'язкову участь у кримінальному провадженні законного представника неповнолітнього свідка.

Слід зауважити, що КПК України встановлює особливості проведення слідчих дій за участю неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого тільки в частині допиту. За межами законодавчої регламентації залишилася певна кількість слідчих дій, які проводяться по відношенню до неповнолітніх осіб. На практиці ці прогалини заповнюються застосуванням закону за аналогією.

Розслідування кримінального провадження за участю неповнолітніх осіб не може обійтися без проведення такої слідчої дії, як допит. Ефективне проведення допиту неповнолітнього вимагає знання і застосування не тільки норм кримінального процесуального закону, а й фундаментальних положень інших наук: криміналістики, психології, педагогіки.

Показання неповнолітніх підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого і свідка, протоколи їхніх допитів у ряді випадків виступають у ролі основних доказів. Однак свідчення допитуваних будуть доказами тільки в тому випадку, якщо допит проведено відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства, а отримані результати належним чином оформлені.

Ч. 2 ст. 226 КПК України передбачає, що допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день [5]. Це скорочення тривалості допиту направлено на захист інтересів неповнолітнього. Час допиту повинен визначатись з урахуванням рівня розвитку і здібностей неповнолітнього. Крім того, за вказаний час не завжди можливо отримати обсяг необхідної інформації, що, у свою чергу, буде негативно відбиватися на проведенні діяльності слідчого, дізнавача.

Ст. 490 КПК України регламентує обов'язкову участь при проведенні допиту захисника [5], що є гарантією захисту прав неповнолітніх осіб.

Ч. 1 ст. 491 КПК України закріплює положення про наступне: якщо неповнолітній не досяг шістнадцятирічного віку або якщо неповнолітнього визнано розумово відсталим, на його допиті за рішенням слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді, суду або за клопотанням захисника забезпечується участь законного представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря [5]. У наукових колах існує безліч суперечок, що стосуються процесуального статусу залучених педагогів, психологів і необхідності участі деяких з них при проведенні допиту, а також з приводу розмежування віку обов'язкового і факультативного залучення спеціальних суб'єктів. Для всебічного, повного і правильного проведення допиту неповнолітніх осіб необхідно залучати, в обов'язковому порядку, осіб зі спеціальними знаннями – це психолог або лікар-психотерапевт. Участь у допиті неповнолітньої особи такого фахівця дозволить забезпечити повноту допиту завдяки правильно сформульованим питанням. Щодо неповнолітніх осіб, яких визнано розумово відсталими, обов'язково при проведенні будь-яких слідчих дій необхідна участь лікаря-психіатра. При слідчих діях стосовно неповнолітніх осіб, які мають вади слуху або є німими, обов'язково залучаються сурдопедагоги. У такому випадку ці спеціалісти повинні мати певний досвід у роботі саме з «проблемними» неповнолітніми особами, які вчинили кримінальне правопорушення чи інші протиправні дії.

Крім того, для проведення допиту неповнолітньої особи, яка має будь-який процесуальний статус, необхідно створити відповідні умови, тобто кабінет слідчого, дізнавача повинен бути певним чином облаштований. Кольори стін повинні не викликати агресії у підлітка чи пригнічувати його, обов'язково потрібні комфортні стільці, дивани, в залежності від віку такої особи в кабінеті повинні бути іграшки відповідного віку тощо. У деяких випадках взагалі потрібно проводити слідчі дії вдома у неповнолітньої особи – максимально комфортні умови, де підліток почуває себе комфортно, у безпеці та зберігається його психо-емоційний стан.

Одночасний допит відноситься до найбільш поширених слідчих дій і має на меті усунути істотні суперечності в показаннях раніше допитаних осіб, з'ясувавши причини їх виникнення. Одночасний допит є складною комплексною слідчою дією, проведення якого регламентується ст. ст. 224, 225 КПК України. Незважаючи на законодавчу можливість проведення цієї слідчої дії, практика показує, що одночасний допит з участю неповнолітніх проводиться вкрай рідко. Перш за все, це обумовлено віковими та особистісними характеристиками неповнолітнього, а також етичними міркуваннями.

Рішення про проведення одночасного допиту за участі неповнолітнього повинно прийматися слідчим, дізнавачем з урахуванням проблем морально-психологічного характеру неповнолітнього, особливостей його психіки і впливу цих особливостей на хід і результати такої слідчої дії. Якщо все-таки рішення про проведення одночасного допиту за участю неповнолітнього слідчим прийнято, то її проведення в обов'язковому порядку повинна передувати ретельна підготовча робота, інакше вона, як правило, приносить більше шкоди, ніж користі. Тобто неповнолітнім, крім складнощів сприйняття, запам'ятовування і відтворення спірних обставин, притаманна відсутність життєвого досвіду, який є найважливішою умовою правильного розуміння подій. Це виражається в їх сприйнятті впливу старших за віком осіб, що значно ускладнює проведення одночасного допиту за їх участі, дитячих фантазіях, спотвореного уявлення тощо.

Пред'явлення для впізнання є одним з найважливіших слідчих дій, спрямованих на викриття злочинця, а також засобом отримання інформації при розслідуванні різних кримінальних правопорушень, у тому числі і за участі неповнолітніх. Пред'явлення для впізнання несе в собі і величезний тактичний ризик. Саме в ході цієї слідчої дії виникає найбільша небезпека впливу злочинця на неповнолітнього, що впізнає, а в умовах неприпустимості повторного пред'явлення для впізнання - зриву слідчої дії і підриву доказової бази слідства. Тільки в ході пред'явлення особи для впізнання і одночасного допиту виникає «прия-

ме» спілкування підозрюваного з неповнолітнім потерпілим або свідком. Проаналізувавши слідчу практику, законні представники неповнолітніх осіб – потерпілих, свідків можуть відмовитись від участі в цій слідчій дії саме з причини страху як за життя неповнолітнього, за своє життя, так і за життя і здоров'я своїх близьких. Крім того, набагато гірше неповнолітні запам'ятовують риси обличчя, а зріст у їх сприйнятті, як правило, збільшується тощо. Тому при проведенні цієї слідчої дії часто трапляються помилки. У такому випадку з метою забезпечення безпеки неповнолітнього учасника кримінального судочинства можливе проведення опосередкованого пред'явлення для впізнання по фотознімках або відеозаписах.

Як відомо, метою слідчого експерименту є отримання, уточнення, а також перевірка показань або дій учасників кримінального судочинства. Зазначена слідча дія проводиться з метою перевірки можливості правильного сприйняття будь-яких фактів, вчинення певних дій, настання якої-небудь події, а також виявляються послідовність події, що відбулася і механізм утворення слідів (ст. 240 КПК України). Відповідно, слідчий експеримент проводиться і в процесі розслідування кримінального провадження за участю неповнолітнього, де, крім слідчих дій, між слідчим і неповнолітньою особою відбувається вербальний контакт, що вимагає від підлітка певних психологічних і емоційних затрат.

Висновки

Кримінальна процесуальна охорона прав і законних інтересів неповнолітніх багато в чому залежить від дотримання посадовими особами, які здійснюють розслідування кримінального провадження, встановленої законом процедури проведення слідчих і процесуальних дій. Очевидно, що дії, що проводяться за участю неповнолітніх, повинні точно відповідати вимогам кримінального процесуального законодавства і не порушувати їх.

Результати дослідження норм кримінального процесуального закону, слідчої і судової практики свідчать про те, що проблемами проведення окремих слідчих дій за

участю неповнолітніх продовжують мати місце в практичній діяльності правоохоронних органів, які проводять розслідування і вимагають ряду законодавчих рішень, спрямованих на їх усунення. Серед проблем, що виникають у процесі проведення слідчих дій за участю неповнолітніх, можна виділити як процесуальні (наприклад, відсутність педагогів або психологів при проведенні допитів неповнолітніх свідків, або недостатній досвід роботи спеціалістів саме з такою категорією осіб, а до участі в допитах неповнолітніх і слідчих діях, що проводяться з ними, в окремих випадках в якості законних представників залучаються особи, які не відповідають вимогам чинного законодавства України), проблеми тактичного характеру (наприклад, складність встановлення психологічного контакту з неповнолітнім у ході допиту), так і проблеми організаційного характеру (наприклад, неможливість провести слідчі дії в умовах, що виключають візуальне спостереження), недостатнє технічне оснащення кабінету слідчого, дізнавача з урахуванням психо-емоційного стану неповнолітньої особи, з якою проводяться слідчі дії, тощо.

Крім того, проведення слідчих дій за участю неповнолітнього повинно супроводжуватися ретельним збиранням, закріпленням і оцінкою доказів, урахуванням віку, фізичного і психологічного стану неповнолітнього, уважністю і продуманістю при складанні процесуальних документів, а також контролем з боку керівників слідчих органів за розслідуванням кримінальних проваджень цієї категорії.

Література

1. Статистичною інформацією про стан злочинності та про результати прокурорсько-слідчої діяльності Генеральної прокуратури України. URS: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114141&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення 21.08.2021).

2. Конвенція про права дитини. Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. URS: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

(дата звернення 21.08.2021).

3. Закон України «Про громадянство України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 13, ст.65.

4. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила»). URS: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text (дата звернення 21.08.2021).

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

Iryna Bandurka

Doctor of Laws

Associate Professor Kharkiv National

University of Internal Affairs

FEATURES OF INVESTIGATIVE ACTIONS WITH THE PARTICIPATION OF A MINOR

The Constitution of Ukraine establishes the provision that a person is the highest social value. The minor, in turn, represents the future of the state, because a decent upbringing of the individual will further contribute to the existence and development of a legal, democratic, social state. Unfortunately, today, there is an increase in criminal offenses in general, and children are increasingly becoming criminal offenders.

This category of persons can be prompted to commit criminal offenses by adults, access to any information from the Internet, a low level of income in a family where a minor is growing up, their unstable psychological characteristics due to age, and the like. Consequently, juvenile offenders, due to their physical, mental, and psychological development, cannot independently defend their interests and enjoy all the rights granted to them by law. In addition, in most cases, the degree of influence on a minor, since the person of this category of citizens is not fully formed, maybe more humane, that is not harsh, or is educational. To ensure the comprehensive and dignified evolution of a minor, an increased set of guarantees should be ap-

plied. These guarantees are manifested both in general in the criminal process and particularly in the conduction of the investigative actions.

Keywords: *investigator, minors, investigative actions, offenses, crime.*

Problem statement. Currently, there is a general increase in crime in Ukraine.

The central place is occupied by criminal offenses committed by minors, as evidenced by the dynamics of their growth. Thus, in 2018, according to statistical information on the state of crime and the results of prosecutorial and investigative activities of the General Prosecutor's Office of Ukraine, there were 3489 criminal offenses registered committed by minors, in 2019 - 2395, in 2020 - 5560 [1]. This has a negative impact on the development of the rule of law in Ukraine, that puts forward this as one of its main tasks, ensuring the rights and legitimate interests of citizens, which is reflected in the Constitution of Ukraine.

Such indicators of juvenile delinquency are caused by the following factors: economic instability, ignorance of young people in the field of law, low level of social life, inadequate control by parents, as well as the development of information technology. One of the factors in the growth of juvenile delinquency is the Internet, which contains various types of information that affect the unstable psyche of minors and contribute to the commission of illegal acts.

This article is aimed at studying the features of investigative actions involving minors. Carrying out the analysis of which will allow to improve the current norms governing the conduct of investigative actions with the participation of minors, at present.

Research status of the problem. A number of scientists over the years have studied and investigated the conduct of investigative actions with the participation of minors, including V.A. Zhuravl', V.M. Yurchishina, Ya.A. Yarovaya, L.I. Kazmirenko, T.S. Kobtsov, V.A. Konovalova, L. Vasiliev, S.M. Zelensky, V.T. Malyarenko, A.B. Romanyuk and others. The research of these scientists is informative and informative, but taking into account the social development of the state, the progress of technological processes, the change in values of citizens, it becomes necessary to improve some norms of the

current legislation when conducting investigative actions with the participation of a minor.

The purpose of the research is to study the peculiarities of conducting investigative actions with the participation of minors.

Scientific novelty of the research. When conducting investigative actions with the participation of a minor, it has a specific character, because the subject of this activity is children. That is due to the conduct of investigative actions, taking into account specific conditions. In connection with the introduction of integration novels into the current legislation of Ukraine, there is a need to analyze and improve the existing regulatory and legal norms aimed at conducting investigative actions with the participation of minors.

Presentation of the main material. Any investigative action is a procedural action carried out in accordance with the requirements of the criminal procedural law by an investigator (interrogator) aimed at identifying, collecting, researching and checking factual data that are important for establishing the circumstances of criminal proceedings.

In accordance with Article #1 of the Convention on the Rights of the Child, a child is an every human being up to the age of 18, if according to the law applicable to this child, he does not reach the age of majority earlier [2]. The national legislation of Ukraine, namely the Law of Ukraine "On Citizenship of Ukraine" explains that a child is a person under the age of 18 [3]. The civil, family and criminal procedural legislation of Ukraine differentiates the generalized concept of a child in terms of age into "juvenile" and "minor". Thus, a juvenile child is a person under the age of 14, and a minor is a child between the ages of 14 and 18.

General criminal liability under current legislation of Ukraine occurs when a person reaches age 16 years. Persons over the age of 14 are prosecuted for serious and especially serious criminal offenses.

According to Art. 19 of the Convention on the Rights of the Child of the UN General Assembly of November 20, 1989, on the protection of the honor and dignity of children from all forms of physical and mental violence, the rights and legitimate interests of juveniles in

criminal proceedings should be given special attention.

The Beijing Rules stipulate that public authorities must respect the legal status of a minor, promote well-being and avoid harm, given the circumstances of the proceedings. [4]

The increased attention to criminal proceedings involving minors is reflected in the legislation of Ukraine - childhood is under the protection of the state. From which it follows that state and local authorities, law enforcement agencies are obliged to provide in all spheres of public life conditions that provide the younger generation with reliable protection, including legal. Thus, the agencies that work with a specific subject of criminal proceedings make every possible effort to ensure the rights of minors, taking into account their childhood and the age of minors in all procedural and legal measures.

The range of investigative actions carried out in relation to a minor is not limited and is determined by the investigator, the interrogating officer. It is worth paying attention to the fact that a special procedure for conducting an investigative action with the participation of minors is fixed only during interrogation, simultaneous interrogation, identification and the investigator experiment. Otherwise, with the exception of the participation of a legal representative on the basis of Chapter 38 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the procedure is the same.

This is not about restricting the rights of a minor: the legislator provides that the set of guarantees provided to adults can be implemented through a representative without restricting the rights of a minor.

A feature of conducting investigative actions with the participation of minors is the expanded range of participants. Along with the defense counsel of the suspect, accused, representative of the victim, the legal representative of a minor, as well as a teacher and psychologist have the right to participate in investigative actions, the participation of which in some cases is mandatory. The range of participants in the investigative action depends on the procedural status of the minor. As you know, the main elements of the procedural status of a person are his subjective rights and responsibilities.

Conducting interrogation, simultaneous interrogation, identification and investigative experiment with the participation of a minor is regulated by ch. 20 of the CPC of Ukraine, which considers the general provisions of these investigative actions (place and time of interrogation, general rules of conduct, etc.). Peculiarities of conducting interrogation, simultaneous interrogation, identification and investigative experiment with the participation of a minor victim, witness are enshrined in Art. 240, 354, 355 of the CPC of Ukraine, and the interrogation of a minor suspect accused, is governed by Art. 226 of the Criminal Procedure Code of Ukraine [5].

When conducting investigative actions with the participation of a minor victim, a witness, if persons with the specified legal status have not reached the age of sixteen or have reached this age, but suffer from a mental disorder or mental retardation, participation in the interrogation of a teacher or psychologist is mandatory. If a minor has reached the age of sixteen, the teacher or psychologist is invited at the discretion of the investigator, coroner.

The legal representative of a minor victim or witness also has the right to be present during these investigative actions.

The duration of the interrogation of a minor victim or witness is influenced by the age of the person - the interrogation of a minor victim, a witness over the age of fourteen may not last continuously more than an hour, but generally more than two hours a day [5].

As these legal novelties have complicated the conditions for these investigative actions, considerable attention should be paid to their preparation and planning. In practice, as a rule, it is difficult to conclude a large-scale investigative action within the timeframe proposed by the legislator, so for the purpose of productive and timely investigation of criminal proceedings, this article should be set out in the wording that allows to increase legal representation and other possible participants in the investigation.

Victims and witnesses under the age of sixteen are not warned about the responsibility for refusing to testify and for giving knowingly false testimony, while their procedural rights are explained to them and the need to tell the

truth is pointed out. This provision is justified, as a warning of criminal liability can lead to psychological isolation and removal of a minor in order to avoid an imaginary danger that clearly does not reflect the interests of the witness, the victim and the investigation.

The Criminal Procedure Code of Ukraine stipulates that in order to protect the rights and legitimate interests of victims who are minors or deprived of their physical or mental condition of the opportunity to independently defend their rights and legitimate interests, their legal representatives are involved in criminal proceedings.

With regard to such a participant in criminal proceedings as a juvenile witness, the legislator does not provide for such an obligation, and in Part 1 of Art. 354 of the CPC of Ukraine states that the interrogation of a minor witness and, at the discretion of the court, a minor witness is conducted in the presence of a legal representative, teacher or psychologist, and if necessary - a doctor [5]. Thus, there is a violation in moral terms. This violation can also lead to undesirable legal consequences in the event of a change in the procedural status of a witness to a victim. Based on the above, there is a need to supplement Part 1 of Art. 354 of the CPC of Ukraine by the provision on obligatory participation in criminal proceedings of the legal representative of the minor witness.

It should be noted that the CPC of Ukraine establishes the peculiarities of conducting investigative actions with the participation of a juvenile suspect, accused only in part of the interrogation. A number of investigative actions against minors remain outside the legal framework. In practice, these gaps are filled by applying the law by analogy.

The investigation of criminal proceedings involving minors is not lined without such an investigative action as interrogation. Effective interrogation of a juvenile requires knowledge and application not only of the rules of criminal procedure law, but also the application of the fundamental provisions of other sciences: criminology, psychology, pedagogy.

The testimony of juveniles of the suspect, accused, victim and witness, the protocols of their interrogations in some cases serve as the main evidence. However, the testimony of the

interrogated will be evidence only if the interrogation is conducted in accordance with the requirements of criminal procedure law, and the results obtained are properly executed.

Part 2 of Art. 226 of the CPC of Ukraine stipulates that the interrogation of a minor may not continue without a break for more than one hour, and in general - more than two hours a day [5]. This reduction in the duration of interrogation is aimed at protecting the interests of the juvenile.

The time of interrogation should be determined taking into account the level of evolution and abilities of the juvenile. In addition, during this time it is not always possible to obtain the amount of necessary information, which in turn will have a negative impact on the activities of the investigator, the coroner.

St. 490 of the CPC of Ukraine regulates the mandatory participation in the interrogation of a defense counsel [5], which is a guarantee of protection of the rights of minors.

Part 1 of Art. 491 of the CPC of Ukraine enshrines the following: if a minor has not reached the age of sixteen or if a minor is found to be mentally retarded, his interrogation by the decision of the investigator, coroner, prosecutor, investigating judge, court or at the request of counsel is provided by a legal representative, teacher or psychologist. if necessary - a doctor [5]. In scientific circles, there are many disputes concerning the procedural status of teachers, psychologists and the need for some of them to participate in the interrogation, as well as the distinction between the age of mandatory and optional involvement of special subjects.

In order to conduct a comprehensive, complete and correct interrogation of minors, it is necessary to involve persons with special knowledge - a psychologist or a psychotherapist. Participation in the interrogation of a minor of such a specialist will ensure the completeness of the interrogation due to correctly formulated questions. In the case of minors who are found to be mentally retarded, the participation of a psychiatrist is mandatory in any investigative actions. We should also not forget about minors who have hearing impairments or are dumb, in such cases, deaf educators are involved. In this case, these specialists must have some ex-

perience in working with “problematic” minors who have committed a criminal offense.

In addition, for the interrogation of a minor who has any procedural status, it is necessary to create appropriate conditions, ie the office of the investigator, the coroner must be arranged in a proper way. The colors of the walls should not cause aggression with a teenager, comfortable chairs, sofas are required, depending on the age of such a person, there should be toys of the appropriate age in the office, etc. In some cases, it is even necessary to conduct investigative actions at home of a minor - the most comfortable conditions where the teenager feels comfortable, safe and maintains his psycho-emotional state.

Simultaneous interrogation is one of the most common investigative actions and aims to eliminate significant inconsistencies in the testimony of previously interrogated persons, finding out the reasons for their occurrence. Simultaneous interrogation is a complex comprehensive investigative action, the conduct of which is regulated by Art. 224, 225 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Despite the legislative possibility of conducting this investigative action, practice shows that simultaneous interrogation with the participation of minors is extremely rare. This is primarily due to the age and personal characteristics of the minor, as well as ethical considerations.

The decision to conduct a simultaneous interrogation with a minor should be made by the investigator, coroner, taking into account the problems of moral and psychological nature of the juvenile, the peculiarities of his psyche and the impact of these features on the course and results of such investigative action. If after all, the decision to conduct a simultaneous interrogation with the participation of a minor by an investigator is made, its holding must be preceded by careful preparatory work, otherwise it usually does more harm than good. That is, minors, in addition to the difficulties of perception, memorization and reproduction of controversial circumstances, are characterized by a lack of life experience, which is the most important condition for a correct understanding of events. This is expressed in their propensity to influence older people, which greatly complicates the simultaneous interrogation with their

participation, children’s fantasies, distorted imagination, etc.

Presentation for identification is one of the most important investigative actions aimed at exposing the offender, as well as a means of obtaining information in the investigation of various criminal offenses, including with the participation of minors. Presentation for identification also carries a huge tactical risk. It is in the course of this investigative action that there is the greatest danger of the offender influencing the cognitive juvenile, and in the conditions of inadmissibility of representation for identification - disruption of the investigative action and undermining the evidence base of the investigation. Only in the course of presenting a person for identification and simultaneous interrogation does the “direct” communication of the suspect with the minor victim or witness occur. After analyzing the investigative practice, the legal representatives of minors - victims, witnesses refuse to participate in this investigative action precisely because of fear, both for the life of the minor, for his life, and for the life and health of their loved ones. In addition, minors remember facial features much worse, and the growth in their perception, as a rule, increases and so on. Therefore, mistakes are often made during this investigative action. In this case, in order to ensure the safety of a juvenile participant in criminal proceedings, it is possible to conduct an indirect presentation for identification by photographs or video recordings.

As you know, the purpose of the investigative experiment is to obtain, clarify, and verify the testimony or actions of participants in criminal proceedings. This investigative action is carried out in order to verify the possibility of perception of any facts, the commission of certain actions, the occurrence of any event, as well as the sequence of events that occurred and the mechanism of trace formation (Article 240 of the CPC of Ukraine). Accordingly, the investigative experiment is conducted in the process of investigating criminal proceedings involving a juvenile, where in addition to experimental actions between the investigator and the juvenile is a verbal contact that requires certain psychological and emotional costs from the adolescent.

Conclusions. Criminal procedural protection of the rights and legitimate interests of minors largely depends on the observance by officials conducting criminal investigations of the procedure established by law for conducting investigative and procedural actions. It is obvious that such actions carried out with the participation of minors must strictly comply with the requirements of criminal procedure law and not violate them.

The results of the research of the rules of criminal procedure, investigative and judicial practice show that the problems of conducting individual investigative actions involving minors continue to take place in the practice of investigative bodies that conduct investigations and require a number of legislative decisions to address them. Among the problems that arise in the process of conducting investigative actions with the participation of minors can be identified as procedural problems of their conduct (for example, lack of teachers or psychologists during the interrogation of juvenile witnesses, or lack of experience of such specialists with this category of persons; and investigative actions carried out with them, in some cases as legal representatives are persons who do not meet the requirements of current legislation of Ukraine), tactical problems (for example, the difficulty of establishing psychological contact with a minor during interrogation), and organizational problems (for example, the impossibility of conducting investigative actions in conditions that exclude visual observation), insufficient equipment of the office of the investigator, coroner, taking into account the psycho-emotional state of the minor with whom the investigative actions are conducted, etc.

SUMMARY

The Constitution of Ukraine establishes the provision that a person is the highest social value. The minor, in turn, represents the future of the state, because a decent upbringing of the individual will further contribute to the existence and development of a legal, democratic, social state. Unfortunately, today, there is an increase in criminal offenses in general, and children are increasingly becoming criminal offenders.

This category of persons can be prompted to commit criminal offenses by adults, access to any information from the Internet, a low level of income in a family where a minor is growing up, their unstable psychological characteristics due to age, and the like. Consequently, juvenile offenders, due to their physical, mental, and psychological development, cannot independently defend their interests and enjoy all the rights granted to them by law. In addition, in most cases, the degree of influence on a minor, since the person of this category of citizens is not fully formed, maybe more humane, that is not harsh, or is educational. To ensure the comprehensive and dignified evolution of a minor, an increased set of guarantees should be applied. These guarantees are manifested both in general in the criminal process and particularly in the conduction of the investigative actions.

Keywords: investigator, minors, investigative actions, offenses, crime.

In addition, investigative actions involving a juvenile should be accompanied by careful collection, consolidation and evaluation of evidence, taking into account the age, physical and psychological condition of the juvenile, attentiveness and thoughtfulness in drafting procedural documents, as well as control by investigators in criminal proceedings.